

Kazdová, Eliška

Některé znaky protolengyelu ve starším stupni kultury s moravskou malovanou keramikou

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1986, vol. 35, iss. E31, pp. 15-24

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109720>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ELIŠKA KAZDOVÁ

NEKTERÉ ZNAKY PROTOLENGYELU VE STARŠÍM STUPNI KULTURY S MORAVSKOU MALOVANOU KERAMIKOU

V poslední době se staly znovu předmětem zvýšené pozornosti doklady nejstaršího lengyelského osídlení spolu s otázkami geneze jednotlivých složek uvedeného komplexu včetně kultury s moravskou malovanou keramikou. V popředí zájmu je zvláště vztah vlastní lengyelské kultury k bezprostředně předcházejícímu kulturnímu projevu, který dostal pro západní karpatskou oblast označení Protolengyel (PAVÚK—ŠÍŠKA 1980, 140). Podle charakteristiky a definice J. PAVÚKA reprezentují starší Protolengyel (I) nálezy z lokalit Bíňa a Bicske a mladší Protolengyel (II) představuje lužianská skupina (PAVÚK 1981a, 257—264).

Na několika místech lengyelského komplexu byly zjištěny nálezové soubory, v nichž jsou zastoupeny vlastnosti lužianské keramiky společně s některými klasickými lengyelskými znaky. Patří sem zejména materiál ze západomaďarského naleziště Sé (KALICZ—KÁROLYI 1977; KÁROLYI 1982; KALICZ 1984), některé hrobové celky ze Zengövárkony (DOMBAY 1960; PAVÚK 1981a, 272), inventář z dolnorakouské lokality Unterwöbling, označený jako typ Wöbling (RUTTKAY 1979; 1983, 23) a keramika z rondelu ve Friebritz (NEUGEBAUER—NEUGEBAUER 1981; NEUGEBAUER—MARESC 1983—1984). Ze slovenského území lze k uvedeným připojit nálezy v Budmeric (NOVOTNÝ 1984) a pravděpodobně i z Bratislavy-Záhorské Bystrice (FARKAŠ 1984a; 1984b). Podle předběžného hodnocení budou k lokalitám tohoto charakteru náležet také některé objekty ze Svodína (NĚMEJCOVÁ—PAVÚKOVÁ 1980, 182).

Dosavadní moravský nálezový fond zatím nenasvědčoval pro výraznější zastoupení protolengyelských prvků. Teprve při studiu šesti velkých sídlištních objektů z Těšetic-Kyjovic se projevila v rámci starší fáze (Ia) vnitřní dynamika zachycená pomocí subfází (WEBER 1973—1974, 90; KAZDOVÁ 1982, 113—115; 1984, 193—195). Nejstarší úsek osídlení se v Těšeticích-Kyjovicích vyznačuje jednodušší malovanou ornamentací tvořenou převážně pruhy. Postrádá keramiku zdobenou tzv. rýsovanou výzdobou (KAZDOVÁ 1982, 30, 39, 53, 64, 71, 80; 1984, 185—186). Toto zjištění, tj. absence rýsování, nabývá na důležitosti právě ve spojitosti s keramikou lužianské skupiny, kde rýsování rovněž chybí (NOVOTNÝ 1962, 178; PAVÚK 1981a,

260, 270). Uvedená podobnost mezi slovenským Protolengyelem II a počátkem starší fáze (Ia) moravské malované keramiky vybízí k dalšímu vyhledávání shodných a příbuzných jevů, přestože mezi srovnávanými oblastmi existují zjevné rozdíly, na které již upozornil zejména B. NOVOTNÝ (1962, 176—180; PAVŮK 1981a, 260—264).

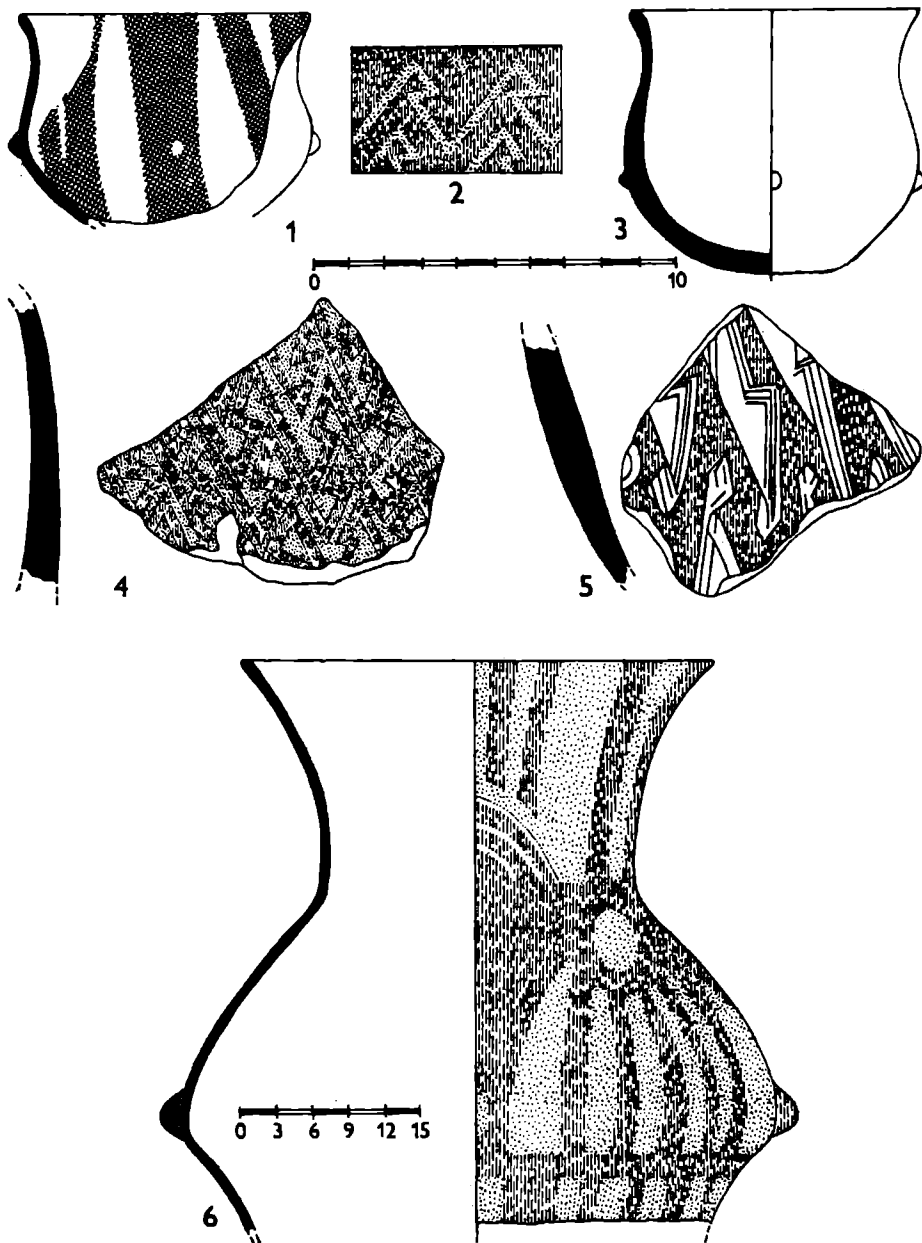
ROZBOR ORNAMENTACE

Při studiu ornamentace lze ve fázi Ia kultury s MMK objevit některé prvky a motivy, které se vyskytují také na protolengyelské keramice. Nejvíce se shoduje malovaná výzdoba v podobě trojúhelníkovitého meandru (kódové číslo 033) a negativní trojúhelníkové sítě (kódové číslo 075). K motivu spojených terčů (kódové číslo 042) jsou analogie již poněkud voinější.

Trojúhelníkovitý meandr se z lužianského prostředí uvádí např. z lokality Mlynárce a Abrahám (obr. 1 : 2; NOVOTNÝ 1962, obr. 11 : 5; 13 : 6; 15; tab. XXXIX : 4). Moravské analogie pocházejí např. z Těšetic-Kyjovic (obr. 1 : 4, 5; tab. I), i když v obsahu hliníků byl sledovaný motiv zastoupen poměrně vzácně, a to jedním, maximálně dvěma exempláři (KAZDOVÁ 1984, 61, 91, 152, 178). Nejvýraznější doklady malby v podobě trojúhelníkovitého meandru se našly v objektech č. 3, 79, 170, 187 a 275. Motiv se objevuje na různých částech mís i na jiných silnostěnných nádobách (obr. 1 : 4, 5; tab. I; PODBORSKÝ et al. 1977, tab. H : 6, 22 : 7a). V případě objektu 275 je sledovaná výzdobná varianta namalována po celém povrchu keramického tvaru, který silně klenutými plecemi připomíná hřibovitou nádobu bez podsazené výdutě (tab. I). Ze Střelic, okr. Znojmo, pochází putna zdobená na těle uvedeným motivem (tab. II; PODBORSKÝ—VILDOMEK 1972, tab. IX : 10). Průběžný trojúhelníkovitý meandr byl na Moravě oblíbeným výzdobným projevem, o čemž svědčí jeho výskyt jak v malbě, tak i v rysovaném provedení, např. ze Střelic-Kloboučku (VILDOMEK 1928 až 1929, tab. III : E; IV : 12). Vzácně se najde rovněž na keramice fáze Ib, rytý jedinou linií (VILDOMEK 1963, tab. V : 3).

Ze slovenských publikovaných nálezů stupně Lengyel I pochází dva doklady s rysovaným trojúhelníkovitým meandrem (kódové číslo 33). Z výzkumu v Nitrianském Hrádku-Zámečku je zveřejněn fragment zdobený touto ornamentační variantou, rytou třemi souběžnými čarami (TOČÍK-LIČARŤDUS 1966, obr. 4 : 5). Zlomek keramiky z Hlohovce obsahuje také malý výsek z trojúhelníkovitého meandru, který je v tomto případě proveden jen dvěma čarami (PASTOREK 1978, obr. 97 : 3). Uvedené příklady potvrzují, že lužianské výzdobné schéma přetrvalo do staršího stupně lengyelské kultury na Slovensku, i když v jiné (původně nepoužívané) technice. Existenci malované varianty 033 lze zatím jen předpokládat pro špatné dochování barviva.

Sledovaná ornamentační varianta je známa také z výzdoby dolnorakouské malované keramiky. Monochromní trojúhelníkovitý meandr je zde součástí dekoru hřibovité nádoby s hrdlem z Unterwölbling (RUTTKAY 1979, tab. II; IV : 8, 9); svým jednolitým provedením je slovenským lužianským vzorům bližší než zmíněné příklady z Moravy.

Obr. 1. Výběr keramických tvarů a výzdobných motivů z fáze Ia. 1, 3 — Střelice; 2 — Mlynárce (podle B. Novotného 1982); 4–6 — Těšetice-Kyjovice

S malovaným průběžným trojúhelníkovitým meandrem se setkáme i na keramice kultury Danilo v jadranské přímořské oblasti (BATOVIČ 1979, obr. 25 : 14), což svědčí o jeho znalosti a značné oblibě na rozsáhlém území.

Charakteristický výzdobný motiv v lužianské ornamentaci tvoří **spojované terče** (obr. 2 : 1, 2; NOVOTNÝ 1962, 136; obr. 8 : 2, 9 : 2; 12 : 3; 14 : 1). Z Moravy je v této klasické podobě neznáme. Shodu v základním výzdobném principu lze však vidět v případě spojovaných spirál (kódové číslo 041), které pocházejí z objektů č. 4 a 61 z Těšetic-Kyjovic (obr. 2 : 5, 7, 8). V detailech je těšetické provedení zcela osobité. Rozdíl je také v použitých barvách: lužianské terče bývají obyčejně červené, zatímco moravské spojované spirály jsou vždy žluté. Nejvíce se lužianským terčům blíží malovaný motiv z vnitřku mísy z Horákova (obr. 2 : 6). Jde o průběžně propojené ovály v souvislém žlutém poli (kódové číslo 042). Většina průvodního materiálu však datuje tento doklad až do fáze Ib (KAZDOVÁ 1982, 132 až 135; 1984, 250—252, obr. 55).

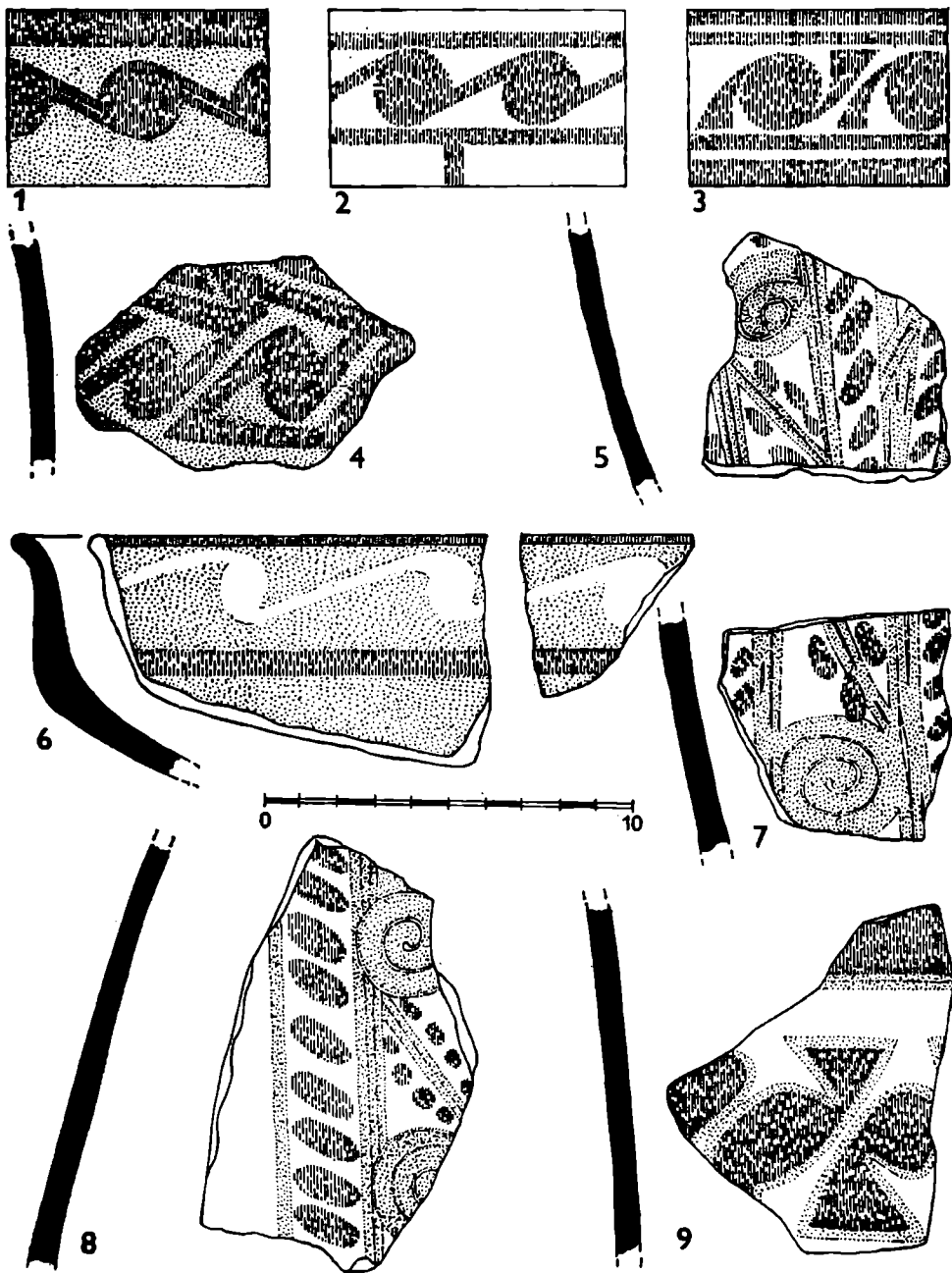
Z území Rakouska známe k protolengyelské výzdobné variantě v podobě spojovaných terčů přesvědčivou analogii z Unterwölbling, pocházející ze stejného celku jako již popsaná hřibovitá nádoba s motivem 033 (RUTTKAY 1979, tab. I; III : 11). Nález z Falkenstein-Schanzboden lze považovat za obdobu k moravskému exempláři z Horákova (obr. 2 : 6): na fragmentu pohárku jsou zachyceny vertikálně orientované terče, oddělené jednotlivými pruhy (NEUGEBAUER—NEUGEBAUER 1978, obr. 4). Tato modifikace je již poněkud vzdálena od výchozího lužianského výzdobného schématu, čemuž odpovídá i chronologicky mladší postavení většiny nálezů z Falkenstein (fáze Ib).

Motiv propojených terčů byl zjištěn také v nálezových souborech z oblasti jihozápadního Slovenska a západního Maďarska. Materiál z lokality Sé má převážně protolengyelský charakter se všemi podstatnými lužianskými znaky (KALICZ—KÁROLYI 1977; KÁROLYI 1982), proto zde není přítomnost sledovaného motivu ničím překvapujícím (KALICZ 1984). Ornamentace v podobě lužianských terčů pochází spolu s keramikou protolengyelských tvarů také ze slovenských Budmeric, kde se navíc našla plastika „střelického typu“ a hřibovitá nádoba (NOVOTNÝ 1984).

Další typickou variantu lužianské ornamentace představují **krhové terče s „kornoutovitými“ rameny** (obr. 2 : 3; NOVOTNÝ 1962, 138, obr. 5 : 1; 8 : 4). Z moravských nálezů datovaných do fáze Ia lze v této souvislosti uvést poněkud volnější obdobu ze Střelice, okr. Znojmo (obr. 2 : 9; PODBORSKÝ et al. 1977, tab. 10:2). Poloha uvedeného nálezu není vyjasněna; v jednom případě se uvádí jako Střelice-Klobouček (VILDOMEČ 1928 až 1929, tab. III : B) a na jiném místě jako Střelice-Bukovina (VILDOMEČ 1928—1929, tab. VI : 30). Střelické terče jsou na rozdíl od lužianského provedení orientovány téměř vertikálně a v některých případech splývají s rameny, jako by výchozí schéma bylo mechanicky napodobeno a jeho původní tvar (a patrně i význam) se vytrácel. Popsaná varianta malované ornamentace je na Moravě zatím ojedinělá.

Keramika malovaná červenými terči s kornoutovými rameny pochází z dolnorakouské lokality Friebritz (NEUGEBAUER—MAREŠCH 1984). Podle předběžného vyhodnocení patří inventář z tohoto naleziště na samot-

NĚKTERÉ ZNAKY PROTOLENGYELU

Obr. 2. Příklady lužianské a starší lengyelské ornamentace. 1—3 — Lužianky (podle B. Novotného 1962); 4, 5, 7, 8 — Těšetice-Kyjovice; 6 — Horákov; 9 — Střelice.

ný počátek nejstarší fáze lengyelského osídlení v Rakousku. Kromě zmíněné ornamentace jsou zde zastoupeny některé další protolengyelské prvky (např. starobylý typ misky na nožce), ale i již klasické lengyelské tvary — výrazně profilované pohárky (NEUGEBAUER—MARESCH 1983 až 1984, 195, tab. 10).

V obsahu objektu č. 4 z Těšetic-Kyjovic se našla ještě jedna pozoruhodná výzdobná varianta, která působí jako kombinace předchozích dvou základních motivů. Jde o malovaný průběžný trojúhelníkovitý meandroid, jehož součástí jsou také plošné terče (obr. 2 : 4). Přesnou analogii představuje vnitřní výzdoba mísy ze Svodína (PAVŮK 1981b, obr. 15). Nepatrný rozdíl je pouze ve tvaru terčů, které jsou na moravském nálezu oválnější.

Následujícím výzdobným motivem společným pro předlengyelskou malovanou keramiku a starší MMK je **negativní trojúhelníkovitá síť** (kódové číslo 075). Zdobí např. hrdlo starší protolengyelské nádoby z Bíně (PAVŮK 1981b, obr. 12) a vnitřek lužianské misky z Mlýnárců (NOVOTNÝ 1962, 132, tab. XXII : 4). Na Moravě patří tato ornamentace mezi značně rozšířené v průběhu celého staršího (I.) stupně (PODBORSKÝ et al. 1977, tab. A:b, 8:16b). Často se vyskytuje na hrdlech pohárků nebo na těle větších nádob vždy v kombinaci s jinými motivy (VILDOMEK 1928—1929, tab. II). Exempláře s dobře zachovanou malbou z Těšetic-Kyjovic dovolují rozlišit dvě různé techniky provedení této výzdobné varianty: trojúhelníčky v barvě povrchu nádoby vznikají buď jednoduše střídáním žlutých vlnovek s tenkými proužky nebo složitější cestou, kterou se dosáhne větší pravidelnosti. Východiskem je žlutá diagonální síť, kde vodorovné proužky překrývají polovinu negativního kosočtverce (KAZDOVÁ 1984, tab. 85 : 1a).

ROZBOR KERAMICKÝCH TVARŮ

Z typologického hlediska vynikají rozdíly mezi srovnávanými oblastmi ještě zřetelněji než v případě výzdoby. Stejných keramických typů či variant je velmi málo. Hlavní lužianský tvar, tj. **zvoncovitě profilovaná nádobka** (NOVOTNÝ 1962, tab. VIII : 1, 2, 6; X : 1—3, 6; PAULÍK 1980, obr. 55), nemá v moravském prostředí dosud přesné analogie. Tvarově se jí přibližuje ojedinělý pohárek s esovitou profilací z Těšetic-Kyjovic (PODBORSKÝ—VILDOMEK 1972, tab. IX : 5) a několik jedinců ze Střelice (obr. 1 : 1, 3). Zvoncovitě profilovanou nádobku poněkud připomínají hlubší a úzké tenkostěnné misky (varianta s kódovým číslem 322), které se však vyskytují poměrně vzácně (KAZDOVÁ 1984, tab. 34 : 6; 85 : 13, 16).

Rovněž **miska na plné nožce** (NOVOTNÝ 1962, tab. XIII : 3; XVI : 7) nemá v moravském starolengyelském materiálu odpovídající protějšky. Nejpodobnější z keramických tvarů staršího stupně kultury s MMK a mladšího protolengyelu je **putna** (např. NOVOTNÝ 1962, tab. XIV : 5; XXIV : 1; ŠÍŠKA 1980, obr. 18), která se někdy považuje za dobrý doklad kontinuity mezi lužianskou skupinou a vlastní lengyelskou kulturou (PAVŮK 1981a, 260, obr. 1 : 17; 4 : 16). Tato funkční nádoba byla používána již v období kultury s lineární keramikou a po celou dobu svého trvání se v některých znacích neměnila, zvláště ve tvaru „uch“ a jejich rozložení.

Určité lužianské nádoby silně připomínají svou profilací keramiku šá-

reckého typu nebo vypíchanou keramiku, jako např. nádobka z kostrového hrobu z Lužianek nebo Abrahámu (NOVOTNÝ 1962, tab. IX : 3; XLIX : 8).

Typická lužianská váza s prstencovitou výdutí je známa nejen ze slovenských nálezů (NOVOTNÝ 1962, 57—60, obr. 4 : 2), ale také za západního Maďarska, z protolengyelské lokality Sé (KALICZ—KÁROLYI 1977, tab. 52). Na Moravě však v této podobě, tj. s hrdlem velkého průměru a s výrazným prstencem, zjištěna nebyla. Vzácně odtud pocházejí zlomky z výdutě v podobě prsou (Dukovany, Vedrovice), které patrně patří antropomorfním nádobám, jejichž celkový vzhled však neznáme (PODBORSKÝ 1970, tab. XVI : 7; 1985, tab. 118 : 6). Jejich souvislost s lužianskými prstencovitými nádobami je tedy diskutabilní.

Větší tvarovou příbuznost lze vidět u hříbových nádob s hrdlem (kódové číslo 220), které klenutými rameny a podsazeným spodkem připomínají zmíněné lužianské vázy s prstencovitou výdutí. V obsahu hliníků z Těšetic-Kyjovic byly zastoupeny třemi, maximálně šesti fragmenty. Patří tedy k vzácným tvarům, i když jisté zkresení skutečného počtu sledované keramiky varianty je dáno fragmentaristností materiálu (KAZDOVÁ 1984, 173 až 174). V případě tvarů 220 jde s největší pravděpodobností o typologickou návaznost na lužianské nádoby s nápadným prstencovitým vydutím, které mohly být východiskem pro tvarově pokročilejší „hříby“.

Do kategorie hříbových nádob s hrdlem spadá také známý exemplář z Unterwölbling (RUTTKAY 1979, tab. II; IV : 8), který již nelze považovat za klasický lužianský tvar.

Z maďarské lokality Zengővárkony (hrob č. 179) pochází hříbovitá nádoba s hrdlem (DOMBAY 1960, tab. LII : 2), která je i v detailech velmi podobná zmíněnému nálezu z Unterwölbling. Oba jedinci se profilací výdutě řadí spíše k lengyelským dokladům z Moravy, zvláště k nádobě z objektu č. 170 z Těšetic-Kyjovic (obr. 1 : 6). Její zvláštní výzdoba, složená z jednoduchých plošných pruhů, doplněných v podhrdlí žlutými terčí s pa-prsky, i málo obvyklý tvar se staly podnětem pro úvahy o případném importu z předlengyelského lužianského prostředí. Technologické analýzy keramické hmoty tuto eventualitu vyloučily (KAZDOVÁ 1962, 109—111; 1984, 188, 191).

Význam hříbových nádob v souborech přechodného charakteru (Protolengyel II—Lengyel I) potvrzují rovněž nálezy z Budmeric (NOVOTNÝ 1984) a Bratislavy-Záhorské Bystrice (FARKAŠ 1984b).

Nádobky na dvou nožkách z Lužianek (PAULÍK 1980, obr. 42) mají obdobu v miskách na dvou destičkovitých nožkách (kódové číslo 711) pocházejících ze starší fáze kultury s MMK. Na tuto skutečnost poukázal již B. NOVOTNÝ (1962, 70—75, tab. XVII : 5a, b; XXI); moravské protějšky jsou však podstatně stylizovanější. Destičky jsou rovné a lidskou nohu ani v náznaku nenapodobují (VILDOMEČ 1928—1929, obr. 5 : 8, tab. VI : 2; PODBORSKÝ et al. 1977, tab. 25 : 5).

Rozbor starší moravské malované keramiky z hlediska zastoupení znaků protolengyelské lužianské keramiky ukazuje, že dostupný moravský materiál neobsahuje žádný ucelený soubor nálezů, který by mohl být označen za protolengyelský. Jistým otazníkem v tomto směru zůstává málo prozkoumaná oblast východní Moravy. Ojedinelé shody či podobnosti byly shledány jen v určitých jednotlivostech, vyčleněných v některých přípa-

dech již z plně rozvinutého lengyelského kontextu. Zjištěné společné znaky, zvláště v nálezovém fondu z Těšetic-Kyjovic a ze Střelice, okr. Znojmo, nejsou bez významu. Mohou být projevem původních společných kořenů nebo dokladem vyznívání předlengyelské tradice v prostředí staršího stupně kultury s moravskou malovanou keramikou. K prokázání přímé continuity mezi Protolengyelem II (lužianská skupina) a fází Ia kultury s MMK objevené návaznosti v určitých výzdobných motivech a keramických tvarech nepostačují.

Proces přeměny Protolengyelu II ve stupeň Lengyel I není dosud v celé šíři znám a zůstane nadále sledovaným problémem. Přesto však lze za současného stavu výzkumu přispět částečně k jeho objasnění některými novými poznatky ze studia nálezových souborů přechodného charakteru, které byly zjištěny v nesterénní míře na různých místech lengyelského kulturního komplexu.

LITERATURA

- BATOVIČ, Š. 1979: Jadranska zona. In: Praistorija jugoslavenskih zemalja II. Neolitiko-doba, Sarajevo, 524—634.
- DOMBAY, J. 1960: Die Siedlung und das Gräberfeld in Zengövárkony. Beiträge zur Kultur des Aeneolithikums in Ungarn, Budapest.
- FARKAŠ, Z. 1984a: Neolitické osídlenie v Bratislave na Devínskej Kobyle, ZSNM, História 24, 5—25.
- FARKAŠ, Z. 1984b: Nálezy z I. stupňa lengyelskej kultúry v Bratislave, teze referátu z II. mezinárodného sympozia o lengyelské kultúre, M. Vozokany.
- KALICZ, N. 1984: Die Entstehungs- und Frühphase der Lengyel-Kultur in Ungarn. Referát na II. mezinárodním sympoziu o lengyelské kultúre, M. Vozokany.
- KALICZ, N.—KÁROLYI, M. 1977: Sé, Malomi-dülö (Komitat Vas, Kreis Szombathely), MittArchInst 7, 122—123.
- KÁROLYI, M. 1982: Das neolithische Dorf (průvodce výstavou), Szombathely.
- KAZDOVÁ, E. 1982: Starší stupeň lengyelského osídlení ve středním Podunají, rkp. kandidátské disertační práce, Brno.
- KAZDOVÁ, E. 1984: Těšetice-Kyjovice I. Starší stupeň kultury s moravskou malovanou keramikou, Brno.
- NĚMEJCOVÁ-PAVŮKOVÁ, V. 1980: Výsledky systematického výzkumu vo Svodíne, AVANS za r. 1978, 181—185.
- NEUGEBAUER, Ch.—NEUGEBAUER, J.-W. 1978: Falkenstein-Schanzboden. Älteste Wallburg Mitteleuropas?, Antike Welt 9, č. 3, 25—30.
- NEUGEBAUER, Ch.—NEUGEBAUER, J.-W. 1981: Friebritz, Gem. Fallbach, BH Mistelbach, FÖ 20, 292—297.
- NEUGEBAUER-MARESCH, Ch. 1983—1984: Chronologie der Befestigungs- und Kultanlagen des Mittelneolithikums in NÖ Anhand der Grabungen von Falkenstein-„Schanzboden“ und Friebritz, MittÖA Wien XXXIII—XXXIV/2, 189—207.
- NEUGEBAUER-MARESCH, Ch. 1984: Ein Beitrag zur Erforschung der älteren Stufe der Lengyel-Kultur in Niederösterreich. Referát na II. mezinárodním sympoziu o lengyelské kultúre, M. Vozokany.
- NOVOTNÝ, B. 1962: Lužianska skupina a počiatky maľovanej keramiky na Slovensku, Bratislava.
- NOVOTNÝ, B. 1984: Kontakte der Lužianky-Gruppe und der Kultur mit slovakisch-mährischer bernalter Keramik. Referát na II. mezinárodním sympoziu o lengyelské kultúre, M. Vozokany.
- PASTOREK, I. 1978: Neolitické a laténske nálezy z Hlohovca, AVANS za r. 1977, 186—187.
- PAULÍK, J. 1980: Praveké umenie na Slovensku, Bratislava.
- PAVŮK, J. 1981a: Súčasný stav štúdia lengyelskej kultúry na Slovensku, PA LXXII/2, 255—299.
- PAVŮK, J. 1981b: Umenie a život doby kamennej, Bratislava.

- PAVŮK, J.—ŠIŠKA, S. 1980: Návrh chronologie praveku a včasnej doby dejinnej na Slovensku. Neolit a eneolit, S1A XXVIII/1, 137—158.
- PODBORSKÝ, V. 1970: Současný stav výzkumu kultury s moravskou malovanou keramikou, S1A XVIII/2, 235—287.
- PODBORSKÝ, V. 1985: Těšetice-Kyjovice II. Figurální plastika lidu s moravskou malovanou keramikou, Brno.
- PODBORSKÝ, V.—KAZDOVÁ, E.—KOŠTUŘÍK, P.—WEBER, Z. 1977: Numerický kód moravské malované keramiky. Problémy deskripce v archeologii, Brno.
- PODBORSKÝ, V.—VILDOMEČ, V. 1972: Pravek Znojemska, Brno.
- RUTTKAY, E. 1979: Ein Grubeninhalt der älteren bemalten Keramik aus Unterwöbling, p. B. St. Pölten, Niederösterreich, Ann. Naturhistor. Mus. Wien 82, 743—758.
- RUTTKAY, E. 1983: Das Neolithikum in Niederösterreich. Forschungsberichte zur Ur- und Frühgeschichte 12, Wien.
- ŠIŠKA, S. 1980: Praveké hrnčiarstvo, Bratislava.
- TOČÍK, A.—LICHARDUS, J. 1966: Staršia fáza slovensko-moravskej maľovanej keramiky na juhozápadnom Slovensku, PA LVII/1, 1—90.
- VILDOMEČ, F. 1928—1929: O moravské neolithické keramice malované, OP 7—8, 1—43.
- VILDOMEČ, V. 1963: Několik poznámek k rýsované výzdobě moravské malované keramiky. In: Sborník II. Františku Vildomcovi k pětasedesátinám, Brno, 19.
- WEBER, Z. 1973—1974: Dílní statistická analýza malované výzdoby střepového materiálu kultury s moravskou malovanou keramikou, SPFFBU E 18—19, 81—93.

НЕКОТОРЫЕ ЗНАКИ ПРОТОЛЕНДЕЛЯ В ДРЕВНЕЙ СТАДИИ КУЛЬТУРЫ С МОРАВИАНСКОЙ РАСПИСНОЙ КЕРАМИКОЙ

Анализ моравской расписной керамики, относящейся к древней стадии, в зависимости от представления знаков протолендельской лужанской группы подтверждает, что доступный моравский материал не содержит никакого полного комплекса находок, который можно было бы считать протолендельским. Большой вопрос в этом отношении представляет собой до сих пор не исследованная область восточной Моравии. Единичные сходства были зарегистрированы только в некоторых деталях. Они, однако, во многих случаях уже были выделены из полностью развитого лендельского контекста. Обнаруженные общие знаки имеют свое значение. Они могут быть проявлением общего происхождения или документом постепенного оканчиваяния долендельской традиции в среде древней стадии культуры с моравской расписной керамикой. Автор статьи приходит к выводу, что исследуемые знаки протоленделя не могут быть доказательством прямой связи между Протоленделем II (группа лужьянки) и стадией Ia культуры с моравской расписной керамикой.

SOME FEATURES OF PROTOLENGYEL IN EARLIER STAGE OF THE CULTURE WITH MORAVIAN PAINTED WARE

The analysis of earlier Moravian painted ware from the viewpoint of the features of Protolengyel Lužiankys ware represented there shows that the accessible Moravian material does not contain any comprehensive find assemblage which could be indicated as Protolengyel. A certain quarry in this field is less frequently investigated

region of eastern Moravia. Single correspondence and similarity were found only in certain points which had been analyzed in some cases in fully developed lengyel context. Common features found especially in the find fund in Těšetice-Kyjovice and in Střelice (district of Znojmo) are not without importance. They may be the expressions of primary common roots or the evidence of existence of Protolengyel tradition in the environment of earlier cultural stage together with Moravian painted ware. But the discovered continuities in certain decorative motives and ceramic forms are not sufficient to prove direct continuation between Protolengyel II and the phase Ia of the culture with Moravian painted ware.

The process of the change of Protolengyel II into the stage of Lengyel I has not been widely known and it will be hereafter the contemplated problem. In spite of this, it is possible to contribute to its partial elucidation with several new pieces of knowledge of the study of the find assemblages of transient character which had been discovered on the sites of Sé, Unterwöhlking, Friebritz, Budmerice and Bratislava-Záhorská Bystrica.